

Den Haag

Welstandsnota Den Haag 2017

Datum
4 juli 2017

Status
concept

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Criteria	5
2.1	Algemene criteria (het ABC van welstand)	6
2.2	Objectspecifieke criteria	8
2.2.1	Vervangen of aanpassen	8
2.2.2	Uitbreiden	14
2.2.3	Toevoegen	17
2.2.4	Bouwen op het erf	23
2.3	Gebiedsspecifieke criteria	26
2.3.1	Strandgebied	27
3	Welstandsvrij	29
3.1	Gesloten binnengebieden buiten beschermd stadsgezicht	29
3.2	Nieuwbouwkavels	29
4	Excessenregeling	32
5	Juridische kaders	33
5.1	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Woningwet	33
5.2	Monumentenwet en de Monumentenverordening	33
5.3	Geldigheid criteria	34
6	Slotbepalingen	35
6.1	Mogelijkheid tot afwijken van het beleid	35
6.2	Aanvullingen en aanpassingen van de achtergrondinformatie	35
6.3	Aanhaling	35
6.4	Inwerkingtreding	35
6.5	Evaluatie	35
7	Begrippenlijst	36
8	Colofon	39

1 Inleiding

Vooraf

De *analoge* vorm van de Welstandsnota is noodzakelijk op de nota te kunnen vaststellen. Na vaststelling van de nota zal ze direct in *digitale* vorm worden ontsloten. De nota zal via een webapplicatie geraadpleegd kunnen worden, op basis van een zoekopdracht: na invoeren van een adres en een type bouwwerk zullen de van toepassing zijnde welstandscriteria verschijnen, voorzien van gerelateerde informatie zoals toelichtingen, begrippendefinities en achtergrondinformatie zoals architectuurstijlen en beschermde stadsgezichten. In de analoge nota zijn alle criteria achter elkaar opgesomd en afgewisseld door inleidingen, toelichtingen en soms achtergrondinformatie. Het voordeel van een webapplicatie is dat sneller bepaald kan worden aan welke criteria een bouwwerk dient te voldoen zonder eerst de hele nota te moeten doornemen.

Waarom deze nota?

De eerste Welstandsnota van de gemeente Den Haag verscheen in 2004. Het doel daarvan was om *redelijke eisen van welstand*¹ vast te leggen, zodat vooraf duidelijk was aan welke welstandscriteria een bouwaanvraag diende te voldoen. De eerste Welstandsnota kon rekenen op waardering van deskundigen en geïnteresseerden vanwege de volledigheid van de informatie. Dit gold in het bijzonder voor de inventarisatie van de architectuurstijlen per pand en de beschrijvingen van de architectuurstijlen en van de wijken.

Anno 2017 is het bestuurlijke en maatschappelijke landschap rondom welstand veranderd. De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de gebouwde omgeving komt steeds meer bij de burger te liggen. Recente wetgeving is hierop geënt. Door minder regels te stellen wil de overheid initiatiefnemers, onder wie ontwikkelaars, stimuleren om te investeren en te bouwen. Op deze manier geeft zij een nieuwe impuls aan de stadseconomie. De economische crisis van de afgelopen jaren heeft deze tendens verder versterkt.

Dereguleren is geen doel op zich, maar eerder een middel om het doel te bereiken: het gaat erom dat de stad zich kan blijven ontwikkelen en continu voorziet in de behoeften van het moment, met behoud van kwaliteit. De ruimtelijke kwaliteit van de stad mag door deregulering immers niet achteruitgaan.

Wat is er veranderd?

In het licht van deze ontwikkelingen is de Welstandsnota uit 2004 herzien. Het aantal regels is verminderd en de welstandscriteria zijn verruimd om meer ruimte te bieden aan de creativiteit van een initiatiefnemer. De nota is ook inhoudelijk geactualiseerd, omdat het Haagse stadsbeeld in de afgelopen jaren geleidelijk is veranderd en de bestaande situatie vaak het uitgangspunt voor de nota is.

De eerste stap naar een nieuwe Welstandsnota werd in juli 2010 genomen, toen de gemeente een nieuwe Reclamenota vaststelde². Daarin zijn duidelijke keuzes gemaakt voor gebieden waar meer of minder mag op het vlak van reclame. De nieuwe Reclamenota maakt een aantal reclame-uitingen zelfs vergunningvrij.

¹ Citaat uit de Woningwet, zie hoofdstuk 5.

² De Reclamenota maakt integraal onderdeel uit van deze Welstandsnota.

Ook in de rest van de Welstandsnota heeft nu een verruiming van de mogelijkheden plaatsgevonden. Veel criteria zijn geschrapt en zijn vervangen door drie algemene criteria. Deze beschrijven de essentie van waar het bij een welstandstoets om gaat. Er worden niet alleen puur architectonische aspecten in benoemd, maar ook cultuurhistorische aspecten - indien van toepassing. Deze integrale benadering komt in deze nota nadrukkelijker naar voren dan in de vorige versie uit 2004 en doet meer recht aan de ruimtelijke waarde van sommige locaties.

De drie algemene criteria gelden voor de hele stad. In sommige gevallen zijn ze uitgewerkt tot specifiekere criteria. Dit geldt voor de meest voorkomende kleine bouwwerken, zoals dakkapellen of zonnepanelen. Ook wordt ingegaan op gebieden die (her)ontwikkeld worden of die vanwege hun specifieke bebouwing om meer sturing vragen, zoals het strandgebied.

Er is verder onderscheid gemaakt tussen het beleid (de welstandscriteria) en feitelijke informatie (de eerder genoemde beschrijvingen van de architectuurstijlen uit de nota van 2004); het beleid staat in de voorliggende nota terwijl de feitelijke informatie in de webapplicatie als achtergrondinformatie bij de criteria wordt aangeboden. Dit alles maakt het beleid helderder gestructureerd en de nota dus ook compacter en leesbaarder.

Het feit dat de Welstandsnota drie Algemene criteria hanteert (het ABC van Welstand, zie paragraaf 2.1), betekent niet dat voor alle bouwwerken en alle locaties dezelfde kwaliteit wordt geëist. Integendeel: niet alleen de intrinsieke kwaliteit bepaalt de kwaliteit van een bouwwerk, maar ook de wijze waarop het past in zijn omgeving. De algemene welstandscriteria hebben namelijk geen absoluut maar een relatief karakter gekregen: er worden geen vormen, maten of materialen meer voorgeschreven, zoals dat soms het geval was in de vorige Welstandsnota, maar er wordt verwezen naar de omgeving van het bouwwerk, die voor elke bouwopgave anders is. Door het relatieve karakter is er meer ruimte voor interpretatie, wat tot meerdere creatieve oplossingen kan leiden.

In deze nota zijn verder meer locaties aangewezen als welstandsvrij. Daar heeft een aanvrager of initiatiefnemer maximale vrijheid. De lijst van welstandsvrije locaties kan na instemming van de Raad steeds aangevuld of aangepast worden.

Op deze locaties is overigens wél de nieuwe excessenregeling van toepassing. Deze regeling bevat criteria die aangeven wanneer een bouwwerk in ernstige mate in strijd is met redelijke eisen van welstand. Op deze manier kan de gemeente optreden tegen buitensporigheden die het collectieve belang overduidelijk schaden.

De nieuwe nota introduceert een evaluatiemoment zodat de beleidskeuzes zo nodig later bijgesteld kunnen worden.

2 Criteria

De Welstandsnota is bedoeld om vast te leggen waaraan het uiterlijk van een bouwwerk in Den Haag moet voldoen. In de nota zijn criteria opgenomen die opsommen wat de mogelijkheden en de onmogelijkheden zijn. Hoe kan een huis verbouwd worden of uitgebreid, hoe kunnen duurzaamheidsmaatregelen geïntegreerd worden, hoe kan een nieuw gebouw een goede toevoeging aan de stad? Het sleutelwoord daarvoor is samenhang, samenhang van de verschillende onderdelen van een bouwwerk en samenhang van het bouwwerk en de omgeving.

Samenhang

Ieder nieuw bouwwerk is een verandering van of een toevoeging aan een bestaand stukje stad. Hoe Den Haag er op dit moment uitziet, is het resultaat van eeuwenlang uitbreiden en veranderen. Dat uitbreiden en veranderen gaat door, waarbij de nadruk steeds meer op veranderen ligt: hoe passen we de stad aan aan de huidige en toekomstige wensen en eisen.

Ieder nieuw bouwwerk zou een positieve bijdrage aan de stad moeten zijn, door zijn functie, maar ook door zijn uiterlijk. Hoe ziet het bouwwerk er uit in de omgeving? Dit kan op veel verschillende manieren. De wet schrijft voor dat het uiterlijk en de plaatsing van een bouwwerk “zowel op zichzelf beschouwd, als in verband met de omgeving of de te verwachten ontwikkelingen daarvan” moet voldoen aan redelijke eisen van welstand. In Den Haag is dit vertaald in het uitgangspunt dat het uiterlijk van een bouwwerk in zichzelf samenhangend moet zijn én in samenhang met de huidige of de geplande toekomstige omgeving moet zijn ontworpen.

Samenhang is mogelijk op drie manieren, elk met een ander resultaat. Samenhang kan bereikt worden 1) door de uiterlijke kenmerken van de omgeving te imiteren door de kenmerken (letterlijk) over te nemen; 2) door aan de uiterlijke kenmerken van de omgeving te refereren door de kenmerken als een herkenbare verwijzing te laten terugkomen; en 3) door de uiterlijke kenmerken van de omgeving te interpreteren door de kenmerken te gebruiken en om te vormen.

Welke van de drie manieren de beste is, ligt niet vast. De keuze begint met het analyseren van de omgeving en het in kaart brengen van de uiterlijke kenmerken. Vervolgens is het de vrijheid van de ontwerper om een manier te kiezen en de verantwoordelijkheid van de ontwerper aan te tonen dat er samenhang bereikt is.

Soorten criteria

Het uitgangspunt van samenhang is de basis voor verschillende soorten criteria :

- **algemene criteria:** deze richtlijnen gelden voor alle nieuwe bouwwerken (het ABC van welstand, zie paragraaf 2.1).
- **objectspecifieke criteria:** hierin zijn de algemene criteria uitgewerkt tot gedetailleerde richtlijnen voor de meest voorkomende soorten bouwwerken (zie paragraaf 2.2).
- **gebiedsspecifieke criteria:** deze richtlijnen of kaders zijn toegesneden op een bepaald deel van de stad (zie paragraaf 2.3).
- **excessenregeling:** deze regeling beschrijft wanneer een bestaand bouwwerk een exces is: een overduidelijke aantasting van de stad (zie paragraaf 4).

N.B. De criteria in deze nota gelden voor bouwwerken die géén reclame-uitingen zijn. Voor reclame-uitingen geldt de Reclamenota 2010.

2.1 Algemene criteria (het ABC van welstand)

De algemene criteria gelden voor alle bouwwerken in Den Haag. Deze bevatten de essentie van het principe dat een bouwwerk samenhang moet vertonen: in zichzelf (de eigen onderdelen met elkaar), en met de omgeving. Verder geldt dat wanneer de omgeving waarin het bouwwerk wordt gerealiseerd een beschermde status heeft - dus een monument of een beschermd stadsgezicht is - het bouwwerk te allen tijde een bijdrage dient te leveren aan de beschermde architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden. Deze uitgangspunten leiden tot de onderstaande drie algemene criteria.

A. Een bouwwerk vertoont samenhang op alle schaalniveaus: in materialen, kleuren en detaillering, in geleding en verhoudingen, in volumeopbouw en schaal, en in de omgeving of de te verwachten ontwikkeling daarvan.

Toelichting

Een gebouw bestaat uit verschillende onderdelen die volgens een bepaald ordeningsprincipe bij elkaar zijn gebracht. Vormen, materialen en kleuren worden zodanig met elkaar gecombineerd dat ze elkaar ondersteunen. De compositie betreft bijvoorbeeld ook de vlakverdeling van de gevels. Hoe de onderdelen zich tot elkaar verhouden, ook in maatvoering, bepaalt of het totaalbeeld samenhangend is.

Zoals de onderdelen van een gebouw een relatie met elkaar aangaan, zo gaat het gebouw in zijn geheel een relatie aan met de elementen van zijn omgeving. De situering, de schaal, de volumeopbouw, de materialen en de kleuren van het bouwwerk hebben invloed op de directe omgeving. Wanneer de verschillende aspecten van de omgeving en de waardevolle kenmerken hiervan zijn gerespecteerd, of zelfs zijn benut voor de vormgeving van het bouwwerk, ontstaat er samenhang met deze omgeving.

Onder 'omgeving' wordt verstaan wat zich om het bouwplan heen bevindt. De omgeving is zo groot als datgene waar het bouwwerk zichtbaar invloed op uitoefent. Afhankelijk van de bouwopgave betreft de omgeving de gevel van een bestaand pand, een straatwand, een ensemble van meerdere gebouwen, de buurt of de wijk. Wanneer het bouwwerk bijvoorbeeld een nieuw kozijn betreft, kan de relevante omgeving beperkt blijven tot het pand, in het bijzonder de desbetreffende gevel. Het nieuwe kozijn dient dan aan te sluiten bij de kenmerken, de architectuurstijl, van het pand. Maar als het gaat om een geheel nieuw wooncomplex, moet de nieuwbouw aansluiting zoeken bij de ruimtelijke eigenschappen van de straat en van het grotere gebied waarin het zich bevindt. Hoe het gebouw op de omgeving aansluit, is een verantwoordelijkheid van de ontwerper.

Wanneer in het gebied rondom het bouwwerk vergaande ontwikkelingen worden verwacht, dient het bouwwerk aan te sluiten bij de toekomstige kenmerken.

De kenmerken van de verschillende architectuurstijlen in Den Haag zijn feitelijke beschrijvingen die in de webapplicatie als achtergrondinformatie beschikbaar zijn³.

B. Indien er sprake is van een bouwwerk in een beschermd stadsgezicht, leidt het bouwwerk tot behoud of versterking van de architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden daarvan.

Toelichting

Een gebied kan vanwege zijn stedenbouwkundige opzet of bijzondere structuur door de gemeente of het rijk worden aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht. Het doel van de toekenning van deze kwalificatie of status is de bescherming van waardevolle architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische karakteristieken.

Voor een bouwwerk in een beschermd stadsgezicht, ongeacht of dit rijks- of gemeentelijk beschermd is, geldt dat meer specifiek rekening moet worden gehouden met die kenmerken van de omgeving, die hebben geleid tot de aanwijzing. Deze dienen op zijn minst gerespecteerd te worden en waar mogelijk versterkt.

De architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden van een beschermd stadsgezicht zijn beschreven in de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht. In de webapplicatie zijn de aanwijzingen als feitelijke informatie beschikbaar.

C. Indien er sprake is van een bouwwerk in, aan of bij een monument, respecteert het bouwwerk de architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden daarvan en leidt het tot behoud of versterking van deze waarden.

Toelichting

Bij de aanwijzing van een gebouw als rijks- of gemeentelijk monument wordt een redengevende omschrijving opgesteld. Daarin staan op hoofdlijnen de architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden van het gebouw beschreven. Deze waarden dienen op zijn minst behouden te worden en waar mogelijk versterkt.

³ Alle feitelijke informatie, zoals de architectuurstijlbeschrijvingen en de aanwijzingen tot beschermd stadsgezicht, wordt beschouwd als een objectieve opname van de stad en niet als beleid in het kader van deze nota.

2.2 Objectspecifieke criteria

Omschrijving en onderverdeling

Een klein bouwwerk in, aan of bij een bestaand gebouw, zoals een dakkapel of zonnepanelen, wordt in deze nota beschouwd als een object. Voor de meest voorkomende objecten die een onderdeel van een bestaand gebouw vervangen of aanpassen, of die een toevoeging aan of bij een bestaand gebouw zijn, zijn specifieke criteria opgesteld. Deze criteria vloeien voort uit het eerste algemene criterium - "A. Een bouwwerk vertoont samenhang op alle schaalniveaus" - en zijn vervolgens per soort bouwwerk uitgewerkt.

Het principe van samenhang staat ook hier centraal. Een object heeft altijd verschillende aspecten (maatvoering, materiaal, detaillering, kleur) die zich op een bepaalde manier tot elkaar verhouden. Deze verhouding vormt de basis voor de intrinsieke kwaliteit van het object, waardoor het op zichzelf samenhang kan vertonen.

Om te voldoen aan het eerste algemene criterium dient het object echter ook samenhang met de omgeving te vertonen. De omgeving is soms heel beperkt: het kan alleen een gevel of een dak zijn. De architectuurstijl van het gebouw waar het object voor bedoeld is, vormt meestal het uitgangspunt voor de vormgeving van het object. Om toepassing van de criteria te faciliteren zijn de verschillende architectuurstijlen van Den Haag globaal beschreven. Deze beschrijvingen zijn als feitelijke informatie beschikbaar in de webapplicatie.

Een bouwwerk kan zijn samengesteld uit verschillende objecten. Zo zal een dakopbouw een dakrand hebben en vensters bevatten. Om het herhalen van criteria te voorkomen, zijn per object enkel voor dat object relevante criteria opgesteld. Voor een bouwwerk dat is samengesteld uit verschillende objecten, gelden alle verschillende objectcriteria.

In principe zijn de verschillende criteria voor een object even belangrijk. De rangschikking van de criteria geeft niet het belang van een criterium aan, op zichzelf of in relatie tot de andere criteria.

Ieder criterium is voorzien van een toelichting die ingaat op de rol van het bouwwerk in de omgeving en die het gebruik van het criterium uitlegt.

De objectcriteria zijn onderverdeeld in vier groepen. Deze verdeling is gebaseerd op de manier waarop een te bouwen bouwwerk zich tot een bestaand gebouw verhoudt:

1. het **vervangen** of **aanpassen** van een deel van een bestaand gebouw;
2. het **uitbreiden** van de gebruiksoppervlakte en/of de inhoud van een bestaand gebouw, daarmee verbonden of losstaand;
3. het **toevoegen** van zuiver functionele elementen aan het uiterlijk van een bestaand gebouw;
4. **bouwen op het erf** van een bestaand gebouw.

2.2.1 Vervangen of aanpassen

Een bouwwerk dat een deel van een bestaand gebouw vervangt of aanpast, wordt onderdeel van de bestaande samenhang van dat gebouw. Per bouwwerk zijn criteria opgesteld waaraan het uiterlijk en de plaatsing ervan moeten voldoen. Deze criteria gelden zowel voor vervanging van een bestaand onderdeel van een gebouw (bijvoorbeeld een kozijnvervanging), als voor aanpassing van een gebouw door het toevoegen van een nieuw onderdeel (bijvoorbeeld een nieuwe gevelopening met daarin een venster).

In deze nota worden tot de categorie Vervangen of aanpassen gerekend:

- een balkonhek	> zie Balkon
- een balkon	> zie Balkon
- dakbedekking	> zie Dakbedekking
- een dakgoot	> zie Dakrand
- een dakraam	> zie Dakvenster
- een dakrand	> zie Dakrand
- een dakvenster	> zie Dakvenster
- een deur	> zie Deur
- een erker	> zie Erker
- gevelisolatie	> zie Gevel
- gevelmateriaal	> zie Gevel
- een groen dak	> zie Dakbedekking
- een kozijn	> zie Venster
- een latei	> zie Venster
- een muurafdek	> zie Gevel
- een muuranker	> zie Gevel
- een raam	> zie Venster
- een schoorsteen	> zie Schoorsteen
- een venster	> zie Venster
- een veranda	> zie Veranda
- een waterslag	> zie Venster
- een winkelpui	> zie Winkelpui

▪ **Balkon**

- Een balkon vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Een balkon kan zich op vier manieren verhouden tot de gevel: 1) als een toevoeging hangend aan de gevel; 2) als een uitstulping van de gevel; 3) in of achter de gevel, als een loggia; 4) als een onderdeel van een andere toevoeging aan de gevel, bijvoorbeeld een onderliggende erker of veranda. Een nieuw of een vervangend balkon moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan het deel uitmaakt.

- Een balkonhek vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van een balkonhek (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan het deel uitmaakt.

- Een balkonhek en een aansluitende erker, een aansluitende serre of een aansluitende veranda zijn een eenheid.

Naast een balkon kunnen zich andere elementen aan een gevel bevinden, bijvoorbeeld een erker of een veranda. Wanneer een balkon aansluit op een erker, een serre of een veranda, moeten het balkonhek en de erker, de serre of de veranda samen een element aan de gevel vormen. Het uiterlijk

van het balkonhek en de erker, de serre of de veranda zijn een eenheid die past in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel.

▪ **Dakbedekking**

- De dakbedekking van een kap is een eenheid.

De kap van een gebouw wordt gevormd door meerdere dakschilden. De dakbedekking daarvan moet op elkaar aansluiten en een eenheid vormen. Zo blijft de kap herkenbaar als een volume en vormgevend element in de architectuur van het gebouw.

- De dakbedekking vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van de dakbedekking (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarvan deze deel uitmaakt.

- De aansluiting van de dakbedekking op een ander dak- of gevelvlak is zorgvuldig.

Een zorgvuldige aansluiting van de dakbedekking op een ander dak- of gevelvlak, bijvoorbeeld de aansluiting van twee dakschilden op elkaar door middel van een hoekkeper of van de dakbedekking tegen een muur, zorgt er in het geval van een schuin dak voor dat het dakschild herkenbaar blijft als vormgevend element in de architectuur van het gebouw.

▪ **Dakrand of dakgoot**

- Een dakrand of dakgoot vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

De dakrand of dakgoot kan in vormgeving variëren van onzichtbaar tot een kenmerkend onderdeel van de architectuur, bijvoorbeeld als een karakteristiek overstek. Het uiterlijk van de dakrand of dakgoot (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan deze deel uitmaken.

- De aansluiting van de dakbedekking op de dakrand of de gootbekleding op de dakgoot vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

De manier waarop de dakbedekking of de gootbekleding aansluit op de dakrand of de dakgoot, d.w.z. hoe deze aansluiting zichtbaar is, moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan de dakrand of dakgoot deel uitmaakt.

▪ **Dakvenster**

- Een dakvenster is een toevoeging aan het dakschild, d.w.z. het dakvenster is zo geplaatst dat het dakschild herkenbaar blijft.

Wanneer in een dakschild een dakvenster wordt geplaatst, moet rondom het dakvenster voldoende dakbedekking behouden blijven, zodat de hoofdvorm van de kap van het gebouw zichtbaar blijft. Dit is in het bijzonder van belang bij het samenkomen van twee dakschilden, bij een hoekkeper (een

uitspringende hoek tussen twee dakschilden) of een kilkeper (een inspringende hoek tussen twee dakschilden).

- Een dakvenster heeft een zodanige grootte en positionering dat andere architectonische elementen in of op het dak herkenbaar blijven.

Naast een dakvenster kunnen zich andere architectonische elementen in of op het dak bevinden, bijvoorbeeld een dakkapel of een schoorsteen. Om de hoofdvorm van de kap van het gebouw zichtbaar en de verschillende elementen herkenbaar te houden, moet het dakvenster een zelfstandig element blijven, d.w.z. het dakvenster blijft los van de andere architectonische elementen.

- De aansluiting van een dakvenster op de dakbedekking is zorgvuldig.

Een zorgvuldige aansluiting van een dakvenster op de omringende dakbedekking maakt het dakvenster een toevoeging aan het dakschild, een duidelijk ondergeschikt element.

▪ **Deur**

- De vormgeving van een deur sluit aan bij de functie van de deur.

De vormgeving van een deur wordt mede bepaald door de functie; een tuindeur ziet er anders uit dan een voordeur. Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende deur moet passen bij de functie die de deur heeft.

- Een deur vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende deur (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarin deze wordt geplaatst. Hierbij spelen de maat en de indeling van de deur een belangrijke rol. Bij de inpassing van een nieuwe deur in een gevel geldt dat eveneens voor de indeling van de gevel – de compositie van open en dichte delen.

- De plaatsing en inpassing van een deur in de gevel vertonen samenhang met de architectuur van de gevel.

De plaatsing van een nieuwe of vervangende deur in het gevelvlak (de negge) en de inpassing in het gevelvlak (het uiterlijk van de latei en eventueel een omkadering) moeten passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarin de deur wordt geplaatst.

▪ **Erker**

- Een erker vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Een erker kan zich op drie manier verhouden tot de gevel: 1) als een toevoeging aan de gevel; 2) als een uitstulping van de gevel; 3) als een onderdeel van een andere toevoeging aan de gevel, bijvoorbeeld een onderliggende serre of veranda of een bovenliggend balkon. Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende erker (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet

passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan deze deel uitmaakt. Hierbij spelen de indeling en de beëindiging van de wanden van de erker een belangrijke rol.

- Een erker en een aansluitend balkon, een aansluitende serre of een aansluitende veranda zijn een eenheid.

Naast een erker kunnen zich andere elementen aan een gevel bevinden, bijvoorbeeld een balkon, een serre of een veranda. Wanneer een erker aansluit op een balkon, een serre of een veranda, moeten de erker en het balkonhek, de serre of de veranda samen een element aan de gevel vormen. Het uiterlijk van de erker en het balkonhek, de serre of de veranda moeten een eenheid zijn die past in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel.

▪ **Gevel**

- Het gevelmateriaal vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van het gevelmateriaal (de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw.

- Een verbijzondering in of op het gevelmateriaal vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

De manier van verbijzonderen en het uiterlijk van een verbijzondering, bijvoorbeeld een muuranker of ornamentiek, moeten passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarin of waarop de verbijzondering wordt geplaatst.

- De aansluiting van het gevelmateriaal op een ander gevel- of dakvlak is zorgvuldig.

Een zorgvuldige aansluiting van het gevelmateriaal op een ander gevel- of dakvlak zorgt ervoor dat het gevelmateriaal herkenbaar is als bepalend element in het uiterlijk van een gebouw.

▪ **Schoorsteen**

- Een schoorsteen vertoont samenhang met de architectuur van de gevel en het dak.

Een schoorsteen kan zich op twee manieren verhouden tot de gevel of het dak: 1) als een vormgevend element in de architectuur van de gevel en/of het dak; 2) als een zelfstandig element, onafhankelijk van de architectuur van de gevel en/of het dak. Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende schoorsteen die een vormgevend element is (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling), moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan deze deel uitmaakt. Een zelfstandige schoorsteen moet de bestaande samenhang van de gevel en het dak behouden.

- Een schoorsteen is zo geplaatst dat andere architectonische elementen in of op het dak herkenbaar blijven.

Naast een schoorsteen kunnen zich andere architectonische elementen in of op het dak bevinden, bijvoorbeeld een dakkapel. Om te zorgen dat de hoofdvorm van de kap van het gebouw zichtbaar en de verschillende elementen herkenbaar blijven, moet de schoorsteen een zelfstandig element blijven.

De schoorsteen blijft los van de andere architectonische elementen, of wordt in samenhang daarmee vormgegeven en gepositioneerd.

- De aansluiting van een schoorsteen op een dak- of gevelvlak is zorgvuldig.

Een zorgvuldige aansluiting van een schoorsteen op het omringende dak- of gevelvlak zorgt ervoor dat enkel de schoorsteen en het dak- of gevelvlak zichtbaar zijn als de bepalende elementen in het uiterlijk van een gebouw.

▪ **Venster**

- Een venster vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van een nieuw of vervangend venster (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarin het wordt geplaatst. Hierbij spelen de indeling van het venster - de verdeling en verhoudingen van het kozijn en de ramen - en de profilering van het kozijn en de ramen een belangrijke rol. Bij de inpassing van een nieuw venster in een gevel geldt dat eveneens voor de indeling van de gevel - de compositie van open en dichte delen.

- De plaatsing en de inpassing van een venster in het gevelvlak vertonen samenhang met de architectuur van de gevel.

De plaatsing van een nieuw of vervangend venster in het gevelvlak (de negge) en de inpassing in het gevelvlak (het uiterlijk van de latei, de waterslag en eventueel een omkadering) moeten passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarin het venster wordt geplaatst.

▪ **Veranda**

- Een veranda vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Een veranda kan zich op drie manier verhouden tot de gevel: 1) als een toevoeging aan de gevel; 2) als een uitstulping van de gevel; 3) als een onderdeel van een andere toevoeging aan de gevel, bijvoorbeeld een onderliggende serre of een bovenliggende erker of bovenliggend balkon. Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende erker (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel waarvan deze deel uitmaakt.

- Een veranda en een aansluitend balkon, een aansluitende erker of een aansluitende serre zijn een eenheid.

Naast een veranda kunnen zich andere elementen aan een gevel bevinden, bijvoorbeeld een balkon, een erker of een serre. Wanneer een veranda aansluit op een balkon, een erker of een serre, dan moeten de veranda en het balkonhek, de erker of de serre samen een element aan de gevel vormen. Het uiterlijk van de veranda en het balkonhek, de erker of de serre moeten een eenheid zijn die past in de architectuur en de architectuurstijl van de gevel.

▪ **Winkelpui**

- Een winkelpui markeert de overgang van straat naar winkel.

Een winkelpui bevindt zich op de grens tussen de straat en de winkel en markeert deze grens, d.w.z. de winkelpui is een element dat de overgang van de straat naar de winkel zichtbaar maakt en benadrukt.

- Een winkelpui vertoont samenhang met de architectuur van de gevel.

Het uiterlijk van een winkelpui (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur van de gevel waarvan deze deel uitmaakt. Hierbij spelen de schaal en de indeling van de winkelpui een belangrijke rol. De architectuurstijl van de winkelpui kan verschillen van de architectuurstijl van de boven- of naastgelegen geveldelen. In dat geval verenigen beide stijlen zich in één gevel.

- Een winkelpui vertoont samenhang met de architectuur van de omgeving.

Het uiterlijk van een winkelpui, in het bijzonder de schaal en de indeling ervan, moet passen bij de architectuur van de omringende gevels.

2.2.2 Uitbreiden

Een aanbouw, berging, dakkapel, dakopbouw en een serre zijn voorbeelden van een uitbreiding: een bouwwerk dat de gebruiksoppervlakte en/of de inhoud van een bestaand gebouw groter maakt. Een uitbreiding kan met het hoofdgebouw verbonden zijn of vrij staan op hetzelfde erf. Omdat een vrijstaande uitbreiding een andere invloed heeft op de omgeving dan een uitbreiding die met het hoofdgebouw is verbonden, zijn voor beide varianten criteria opgesteld. Daarnaast hebben dakkapellen en dakopbouwen/extra bouwlagen hun eigen criteria.

In deze nota worden tot de categorie Uitbreiden gerekend:

- een aanbouw	> Verbonden uitbreiding
- een berging	> Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding
- een bijgebouw	> Vrijstaande uitbreiding
- een carport	> Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding
- een dakkapel	> Dakkapel
- een dakopbouw	> Dakopbouw
- een extra bouwlaag	> Dakopbouw
- een garage	> Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding
- kadebebouwing	> Vrijstaande uitbreiding
- een overkapping	> Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding
- een serre	> Verbonden uitbreiding
- een tuinhuis	> Vrijstaande uitbreiding
- een uitbouw	> Verbonden uitbreiding
- een wintertuin	> Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding

- een overdekt zwembad > Verbonden uitbreiding of Vrijstaande uitbreiding

▪ **Dakkapel**

- Een dakkapel volgt in hoofdvorm en positionering (bestaande) dakkapellen op hetzelfde dakschild.

Door uitlijning van een dakkapel met (bestaande) dakkapellen op hetzelfde dakschild, d.w.z. op een gelijke hoogte in het dakschild en met een gelijke hoogte van het venster en de dakrand, ontstaat een doorgaande horizontale lijn in het straatbeeld, die de eenheid van de architectuur benadrukt.

- Een dakkapel is een toevoeging aan het dakschild, d.w.z. de dakkapel zorgt ervoor dat het dakschild herkenbaar blijft.

Wanneer op een dakschild een dakkapel wordt geplaatst, moet rondom de dakkapel voldoende dakbedekking behouden blijven om te zorgen dat de hoofdvorm van de kap van het gebouw herkenbaar blijft. Dit is in het bijzonder van belang bij het samenkomen van twee dakschilden, bij een hoekkeper (een uitspringende hoek tussen twee dakschilden) of een kilkeper (een inspringende hoek tussen twee dakschilden). Afwijkend van het bovenstaande en afhankelijk van de architectuurstijl van het gebouw kan de onderzijde van de dakkapel direct grenzen aan de onderzijde van het dakschild.

- Een dakkapel heeft een zodanige grootte en positionering dat andere architectonische elementen op het dak herkenbaar blijven.

Naast een dakkapel kunnen zich andere architectonische elementen in of op het dak bevinden, bijvoorbeeld een dakvenster of een schoorsteen. Om de hoofdvorm van de kap van het gebouw en de verschillende elementen herkenbaar te houden, moet de dakkapel een zelfstandig element blijven, d.w.z. de dakkapel blijft los van de andere architectonische elementen. Afwijkend van het bovenstaande en afhankelijk van de architectuurstijl van het gebouw kunnen de dakkapel en een schoorsteen gekoppeld zijn.

- Een dakkapel vertoont samenhang met de architectuur van de onderliggende gevel.

Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende dakkapel (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het onderliggende gebouw. Hierbij spelen de grootte van de dakkapel, de indeling van het venster en het uiterlijk van de zijwangen en de dakrand een belangrijke rol.

▪ **Dakopbouw**

- Een dakopbouw volgt in hoofdvorm, positionering en architectuur (bestaande) dakopbouwen op hetzelfde bouwblok.

Door een dakopbouw conform (bestaande) dakopbouwen op hetzelfde bouwblok te ontwerpen, d.w.z. met een gelijke hoofdvorm, positionering en architectuur, ontstaat een doorgaande extra bouwlaag die de eenheid van de architectuur van het bouwblok benadrukt.

- Een dakopbouw vertoont samenhang met de architectuur van de onderliggende gevel.

Een dakopbouw kan zich op drie manieren verhouden tot de onderliggende gevels. Deze drie manieren onderscheiden zich in de positie en de vormgeving van de gevels van de dakopbouw ten opzichte van elk van de onderliggende gevels: 1. Een gevel in de vorm van een dakschild; 2. Een gevel die terug ligt ten opzichte van de onderliggende gevel; 3. Een gevel die wordt opgetrokken vanuit de onderliggende gevel. De hoofdvorm van een dakopbouw wordt bepaald door de keuze voor één of een combinatie van deze manieren.

Het uiterlijk van de dakopbouw (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen in de architectuur van de onderliggende gevels. In het geval van een dakschild spelen de dakhelling en de dakbedekking hierbij een belangrijke rol; bij een terugliggende gevel de schaal, de indeling en de gekozen materialen. In het geval van een doorgetrokken gevel moeten de bestaande gevel en de gevel van de dakopbouw een nieuwe eenheid vormen.

- Een dakopbouw is alzijdig ontworpen, d.w.z. alle zichtbare gevels (inclusief wachtgevels) zijn ontworpen.

▪ **Met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding**

- Een met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding houdt het hoofdgebouw herkenbaar.

Wanneer een uitbreiding aan een hoofdgebouw wordt geplaatst en daarmee verbonden is, moet het hoofdgebouw als zodanig herkenbaar blijven, d.w.z. het hoofdgebouw blijft herkenbaar als het belangrijkste gebouw.

- Een met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding zorgt ervoor dat de kenmerkende architectonische elementen van het hoofdgebouw herkenbaar blijven.

Wanneer een uitbreiding aan een hoofdgebouw wordt geplaatst en daarmee verbonden is, moeten de kenmerkende architectonische elementen van het hoofdgebouw, bijvoorbeeld een balkon of een erker, herkenbaar blijven.

- Een met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding is alzijdig ontworpen, d.w.z. alle zichtbare gevels (inclusief wachtgevels) zijn ontworpen.

- Een met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding vertoont samenhang met de architectuur van het hoofdgebouw.

Het uiterlijk van een met het hoofdgebouw verbonden uitbreiding (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen bij de architectuur en de architectuurstijl van het hoofdgebouw en daarmee een (nieuwe) eenheid vormen.

▪ **Vrijstaande uitbreiding bij het hoofdgebouw**

- Een vrijstaande uitbreiding bij het hoofdgebouw zorgt ervoor dat het hoofdgebouw herkenbaar blijft.

Wanneer een uitbreiding vrijstaand bij een hoofdgebouw wordt geplaatst, moet het hoofdgebouw als zodanig herkenbaar blijven, d.w.z. het hoofdgebouw blijft herkenbaar als het belangrijkste gebouw.

- Een vrijstaande uitbreiding bij het hoofdgebouw is alzijdig ontworpen, d.w.z. alle zichtbare gevels (inclusief wachtgevels) zijn ontworpen.

- Een vrijstaande uitbreiding bij het hoofdgebouw vertoont samenhang met de architectuur van het hoofdgebouw.

Het uiterlijk van een vrijstaande uitbreiding bij het hoofdgebouw (de vormgeving, de materialen, de detaillering en de kleurstelling) moet passen bij de architectuur en de architectuurstijl van het hoofdgebouw en daarmee een ensemble vormen: een bij elkaar horende groep gebouwen.

2.2.3 Toevoegen

Een dakterras, luchtbehandelingsinstallatie, rolluik, schotelantenne, vluchttrap en een windmolen zijn voorbeelden van een toevoeging: een bouwwerk dat aan de architectuur van een bestaand gebouw wordt toegevoegd. Een toevoeging heeft vaak een eigen, zuiver functionele vormgeving. Daardoor gaat deze niet op in de architectuur van het gebouw, maar wordt daar onderdeel van als toegevoegd of extra element.

In deze nota worden tot de categorie Toevoegen gerekend:

- een afvoerpijp	> Afvoerpijp
- een airco-unit	> Installatie
- een antenne	> Antenne
- een brandtrap	> Vluchttrap
- een dakterras	> Dakterras
- een doorvalbeveiliging	> Doorvalbeveiliging
- een duiventil	> Duiventil
- een GSM-antenne	> Antenne
- een hellingbaan	> Hellingbaan
- een installatie	> Installatie
- een luchtbehandelingsinstallatie	> Installatie
- een rolluik	> Rolluik
- een schotelantenne	> Antenne
- een screen	> Zonwering
- een technische installatie	> Installatie

- een vluchttrap	> Vluchttrap
- een windmolen	> Windmolen op een gebouw
- zonnecollectoren	> Zonnepanelen
- zonnepanelen	> Zonnepanelen
- zonwering	> Zonwering

▪ **Afvoerpijp**

- Een afvoerpijp is een ondergeschikt element in de omgeving.

Een afvoerpijp wordt zo uitgevoerd en geplaatst dat deze niet opvalt in de (bestaande) omgeving.

- Een afvoerpijp houdt de architectonische kenmerken van de gevel waartegen zij is bevestigd herkenbaar.

Wanneer tegen een gevel een afvoerpijp wordt geplaatst, moeten de architectonische elementen van die gevel, bijvoorbeeld een balkon of een schoorsteen, herkenbaar blijven.

▪ **Antenne**

- Een antenne is een ondergeschikt element in de omgeving.

Een antenne moet de kenmerken van de omgeving herkenbaar houden, d.w.z. de antenne valt zo min mogelijk op in de omgeving.

- Een antenne houdt de architectonische kenmerken van het gebouw waaraan deze is bevestigd herkenbaar.

Een antenne moet de architectonische kenmerken van het gebouw waaraan deze is bevestigd, bijvoorbeeld een balkon of een erker, herkenbaar houden, d.w.z. de antenne is zo onopvallend mogelijk geplaatst ten opzichte van de architectuur van het gebouw.

- Een antenne en de bijbehorende drager, techniek en bekabeling zijn zo veel mogelijk geïntegreerd.

▪ **Dakterras**

- Een dakterras is ondergeschikt in de omgeving.

Een dakterras houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de omvang en de kenmerken van bestaande bebouwing blijven het gevelbeeld en de omgeving domineren.

- Het hekwerk rondom een dakterras is zo laag mogelijk.

- Het hekwerk rondom een dakterras op een gebouw vertoont samenhang met de architectuur van de onderliggende gevel.

Het uiterlijk van een hekwerk rondom een dakterras (vormgeving, materialen, detaillering en kleurstelling) moet passen in de architectuur en de architectuurstijl van het gebouw waarop het wordt geplaatst. Hierbij spelen de indeling van het hekwerk en de materialen een belangrijke rol.

- De toegang tot en/of een berging op een dakterras op een gebouw bevinden zich binnen het hekwerk rondom het dakterras en zijn niet hoger dan dat hekwerk.

Door een toegang tot een dakterras en een eventuele berging binnen het hekwerk rondom het dakterras te plaatsen en niet hoger dan het hekwerk te laten zijn, blijft het hekwerk de enige toevoeging aan de bestaande beëindiging van het gebouw waarop het dakterras geplaatst wordt. Zo blijft de omvang van het bestaande gebouw herkenbaar.

▪ **Doorvalbeveiliging**

- Een doorvalbeveiliging is een ondergeschikt element in de architectuur van de gevel.

Een doorvalbeveiliging houdt de architectuur van de gevel herkenbaar, d.w.z. de architectonische kenmerken van de gevel blijven het gevelbeeld domineren.

- Een doorvalbeveiliging houdt het venster waarvoor deze is bevestigd, herkenbaar.

Het venster blijft zichtbaar als bepalend onderdeel in de architectuur van de gevel. De maat en de indeling van het venster speelt hierin een belangrijke rol.

▪ **Duiventil**

- Een duiventil bevindt zich op een plat dak.

In Den Haag is het uitgangspunt dat een duiventil alleen op een plat dak kan worden geplaatst.

- Een duiventil is ondergeschikt in de omgeving.

Een duiventil houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de kenmerken van de (bestaande) bebouwing blijven de omgeving domineren.

▪ **Hellingbaan**

- Een hellingbaan is ondergeschikt in de omgeving.

Een hellingbaan houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de kenmerken van de (bestaande) bebouwing blijven de omgeving domineren.

- Een hellingbaan houdt de architectonische kenmerken van de gevel waarvoor deze is geplaatst, herkenbaar.

Wanneer voor of tegen een gevel een hellingbaan wordt geplaatst, moeten de architectonische elementen van die gevel, bijvoorbeeld een erker of een stoep, herkenbaar blijven. Hierbij spelen de

positionering van de hellingbaan en de vormgeving (de materialen, de detaillering en de kleurstelling) een belangrijke rol.

▪ **Installatie**

- Een installatie is binnen een gebouw geplaatst.

In Den Haag is het uitgangspunt dat een installatie binnen een gebouw moet worden geplaatst, zodat deze geen invloed heeft op het uiterlijk van het gebouw en de omgeving.

- Wanneer plaatsing binnen een gebouw niet mogelijk is, kan een installatie onder voorwaarden op een plat dak geplaatst worden.

- Een installatie op een plat dak is een ondergeschikt element in de omgeving.

Een installatie op een plat dak houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de kenmerken van de bestaande bebouwing blijven de omgeving domineren.

- Een installatie op een plat dak houdt architectonische elementen op dat dak herkenbaar.

Wanneer een installatie op een plat dak wordt geplaatst, moeten de architectonische elementen op hetzelfde dak herkenbaar blijven, d.w.z. de architectonische kenmerken blijven het beeld domineren. Hierbij spelen positionering, maat en vormgeving van de installatie een belangrijke rol.

- Wanneer plaatsing binnen het gebouw of op een plat dak niet mogelijk is, kan een installatie onder voorwaarden aan een gevel bevestigd worden.

Wanneer het dak uit schuine dakvlakken wordt gevormd, of wanneer plaatsing op een plat dak niet mogelijk is, dan kan onder voorwaarden een installatie aan een gevel worden geplaatst.

- Een installatie aan een gevel houdt de architectonische kenmerken van die gevel herkenbaar.

Wanneer een installatie aan een gevel wordt geplaatst, moet de achterliggende gevel herkenbaar blijven, d.w.z. de architectonische kenmerken blijven het gevelbeeld domineren.

- Een installatie en de bijbehorende drager, techniek en bekabeling zijn zo veel mogelijk geïntegreerd.

- Meerdere installaties op of aan hetzelfde gebouw zijn in groepen geplaatst.

Het groeperen van meerdere installaties, zowel op een plat dak als aan een gevel, beperkt de invloed van de installaties op het uiterlijk van het gebouw en de omgeving.

▪ **Rolluik**

- Een rolluik is aan de binnenzijde van een gevel geplaatst.

In Den Haag is het uitgangspunt dat een rolluik aan de binnenzijde van de gevel moet worden geplaatst. Een rolluik aan de buitenzijde van de gevel werkt als een scherm dat de gevel aan het zicht onttrekt: als een gevel voor een gevel.

- Wanneer plaatsing aan de binnenzijde van de gevel niet mogelijk is, kan onder voorwaarden een rolluik aan de gevel bevestigd worden.

- Een rolluik aan een gevel houdt de architectonische kenmerken van die gevel herkenbaar, in open en in gesloten toestand.

Wanneer een rolluik aan een gevel wordt geplaatst, moet het rolluik de achterliggende gevel herkenbaar houden, d.w.z. de architectonische kenmerken blijven het gevelbeeld domineren, bij een open en bij een gesloten rolluik.

- Een rolluik aan een gevel is in gesloten toestand voor minimaal 75% transparant.

Een rolluik aan een gevel is in gesloten toestand transparant om de diepte in het gevelbeeld te behouden.

- Meerdere rolluiken aan een gevel zijn gelijk vormgegeven en bevestigd.

Door een gelijke vormgeving en bevestiging van meerdere rolluiken aan een gevel blijft de eenheid van de architectuur behouden.

▪ **Vluchttrap**

- Een vluchttrap is een ondergeschikt element in de omgeving.

Een vluchttrap houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de kenmerken van de bestaande bebouwing blijven de omgeving domineren.

- Een vluchttrap houdt de architectonische kenmerken van het gebouw waartegen deze is bevestigd herkenbaar.

Wanneer aan of tegen een gevel een vluchttrap wordt geplaatst, moet de vluchttrap de achterliggende architectuur herkenbaar houden, d.w.z. de architectonische kenmerken blijven het gevelbeeld domineren. Hierbij spelen de positionering van de vluchttrap en de vormgeving (de materialen, de detaillering en de kleurstelling) een belangrijke rol.

▪ **Windmolen op een gebouw**

- Een windmolen is een ondergeschikt element in de omgeving.

Een windmolen houdt de omgeving herkenbaar, d.w.z. de kenmerken van de bestaande bebouwing blijven de omgeving domineren.

- Een windmolen houdt het daklandschap, het individuele dak en andere architectonische elementen op dat dak herkenbaar.

Wanneer een windmolen op een dak wordt geplaatst, moeten dat dak en de omringende daken herkenbaar blijven, d.w.z. het daklandschap, het individuele dak en andere architectonische

elementen op dat dak blijven het beeld domineren. Hierbij speelt het uiterlijk van de windmolen (het soort windmolen, materialen en kleurstelling) een belangrijke rol.

- Een windmolen en de bijbehorende drager, techniek en bekabeling zijn zo veel mogelijk geïntegreerd.

▪ **Zonnepanelen**

Bij de richtlijnen voor zonnepanelen is het uitgangspunt integreren in de omgeving. Aan een gevel of op een schuin dak zullen de panelen zichtbaar zijn en is de opgave een goede inpassing binnen de uiterlijke kenmerken van de gevel of het dak. Op een plat dak gaat het om de zichtbaarheid van de zonnepanelen. Die zichtbaarheid wordt bepaald door de afstand van de panelen tot de dakrand.

- Zonnepanelen vormen één element.

Wanneer meerdere zonnepanelen worden geplaatst, zouden de panelen zo veel mogelijk een geheel moeten vormen, door een regelmatige positionering op het schuine dak, op het platte dak of aan de gevel en door één type paneel – vorm en kleur – toe te passen.

- Zonnepanelen op een schuin dak zijn onder dezelfde hoek als het dakvlak en zoveel mogelijk in of zo dicht mogelijk tegen de dakbedekking geplaatst.

Wanneer zonnepanelen op een schuin dak worden geplaatst, moeten de panelen onder dezelfde hoek als het dakschild en in of zo dicht mogelijk tegen de dakbedekking worden geplaatst om de kap van het gebouw herkenbaar te houden.

- Zonnepanelen op een schuin dak vertonen samenhang met de dakbedekking.

Wanneer zonnepanelen op een schuin dak worden geplaatst, moet het uiterlijk van het zonnepaneel zo goed mogelijk aansluiten bij het uiterlijk – in het bijzonder de kleur – van de dakbedekking om de kap van het gebouw herkenbaar te houden.

- Zonnepanelen op een schuin dak houden rekening met andere elementen op het dak.

Naast zonnepanelen kunnen zich op een schuin dak andere elementen bevinden, bijvoorbeeld een dakkapel of een schoorsteen. Voor een goede inpassing van de panelen moet zoveel mogelijk rekening gehouden worden met positie en de grootte van die elementen. De panelen kunnen het best los blijven van de andere elementen op het dak.

- Zonnepanelen op een plat dak zijn zoveel mogelijk onopvallend in de omgeving.

Wanneer zonnepanelen op een plat dak worden geplaatst, moet de afstand tot de dakranden rondom groot genoeg zijn om de zichtbaarheid van de panelen te verkleinen. De panelen zouden geen onderdeel van de dakranden of de gevels moeten worden.

- Zonnepanelen aan een gevel vertonen samenhang met die gevel.

Wanneer zonnepanelen aan een gevel wordt geplaatst, moeten de panelen onderdeel van die gevel worden, door rekening te houden met de gevelindeling, de gevelopeningen en de gevelbekleding.

- Zonnepanelen en de bijbehorende constructie, techniek en bekabeling zijn zo veel mogelijk geïntegreerd.

Voorkomen moet worden dat de zonnepanelen en de bijbehorende onderdelen een willekeurige en rommelige optelling worden.

▪ **Zonwering**

- Zonwering houdt de architectonische kenmerken van de gevel waaraan zij is bevestigd herkenbaar, in open en in gesloten toestand.

Zonwering moet de achterliggende gevel herkenbaar houden, d.w.z. de architectonische kenmerken blijven het gevelbeeld domineren, bij open en bij gesloten zonwering. Afhankelijk van de architectuurstijl kan zonwering onderdeel van de architectuur zijn.

- Meerdere zonweringen aan een gevel zijn gelijk vormgegeven en bevestigd.

Door een gelijke vormgeving en bevestiging van meerdere zonweringen aan een gevel blijft de eenheid van de architectuur behouden.

2.2.4 Bouwen op het erf

Een container- of fietsenberging in de voortuin, een schutting, steiger en een vlaggenmast zijn voorbeelden van erfbebouwing: een bouwwerk dat op het erf van een bestaand gebouw wordt gerealiseerd. De omgeving van erfbebouwing wordt hoofdzakelijk gevormd door de tuin of het erf. Meestal zijn alleen positionering en maat van invloed op het hoofdgebouw. Voor vier verschillende categorieën erfbebouwing zijn criteria opgesteld.

In deze nota worden tot de categorie Bouwen op het erf gerekend:

- een beschoeiing	> Beschoeiing/steiger
- een containerberging	> Kleine berging in de voor- of zijtuin
- een erf- of perceelscheiding	> Erf- of perceelscheiding
- een fietsenberging	> Kleine berging in de voor- of zijtuin
- een hekwerk	> Erf- of perceelscheiding
- een houtopslag	> Kleine berging in de voor- of zijtuin
- een schutting	> Erf- of perceelscheiding
- een steiger	> Beschoeiing/steiger
- een tuinmuur	> Erf- of perceelscheiding
- een vlaggenmast	> Vlaggenmast

▪ **Beschoeiing/steiger**

- Een beschoeiing of steiger vertoont samenhang met de omgeving.

Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende beschoeiing of steiger (vormgeving, materialen en detaillering) moet passen in de omgeving. Hierbij spelen het soort beschoeiing en de hoogte van de beschoeiing of steiger een belangrijke rol.

- Een beschoeiing of steiger volgt de hoogte van belendende beschoeiingen of steigers.

Door een beschoeiing of steiger uit te lijnen met (bestaande) beschoeiingen of steigers langs dezelfde waterrand, d.w.z. op gelijke hoogte, ontstaat een doorgaande horizontale lijn die de grotere schaal van het water ten opzichte van de individuele erven benadrukt.

▪ **Erf- of perceelscheiding**

- Een erf- of perceelscheiding in de voor- of zijtuin is ondergeschikt in het vrije straatprofiel.

Wanneer een erf- of perceelscheiding in een voor- of zijtuin wordt geplaatst, moet het vrije straatprofiel herkenbaar blijven, d.w.z. de rooilijnen van de (bestaande) bebouwing blijven herkenbaar.

- Een erf- of perceelscheiding vertoont samenhang met de omgeving.

Het uiterlijk van een nieuwe of vervangende erf- of perceelscheiding (vormgeving, materialen, detaillering en kleurstelling) moet passen in de omgeving. Afhankelijk van de architectuurstijl in de omgeving is een erf- of perceelscheiding ofwel een integraal onderdeel van de architectuur of een op zichzelf staand onderdeel van de inrichting van het erf.

▪ **Kleine berging in de voor- of zijtuin**

- Een berging in de voor- of zijtuin is ondergeschikt aan het vrije straatprofiel.

Wanneer een berging in een voor- of zijtuin wordt geplaatst, moet het vrije straatprofiel herkenbaar blijven, d.w.z. de rooilijnen van de (bestaande) bebouwing blijven herkenbaar.

- Een berging in de voor- of zijtuin houdt de architectonische kenmerken van het hoofdgebouw herkenbaar.

Wanneer een berging in een voor- of zijtuin wordt geplaatst, moeten de architectonische kenmerken van de gevel waarvoor of waartegen de berging wordt geplaatst, bijvoorbeeld een venster of een erker, herkenbaar blijven.

▪ **Vlaggenmast**

- Een vlaggenmast is een vrijstaand element op het erf.

Een vlaggenmast is een op zichzelf staand onderdeel van de inrichting van een erf. Om de vlaggenmast een zelfstandig element te laten zijn, moet de mast voldoende vrij blijven van de omringende bebouwing.

- Meerdere vlaggenmasten op hetzelfde erf zijn als een eenheid vormgegeven en gepositioneerd.

Meerdere vlaggenmasten bij elkaar vormen voor het oog een geheel. Wanneer op een erf meerdere vlaggenmasten worden geplaatst, moeten deze door een gelijke vormgeving en een afgestemde positionering als eenheid een onderdeel van de inrichting van het erf zijn.

2.3 Gebiedsspecifieke criteria

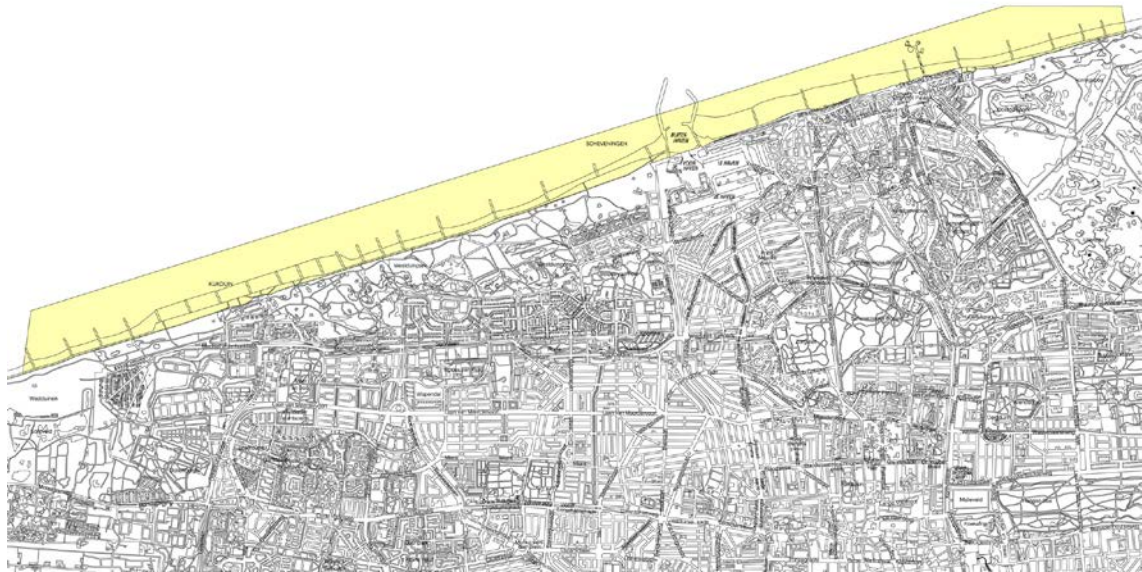
In sommige delen van de stad kan het voorkomen dat de algemene welstandscriteria alleen niet (meer) toereikend zijn. In dat geval kan de gemeente aanvullende criteria van toepassing verklaren die specifiek voor een gebied gelden. Gebiedsspecifieke criteria worden ad hoc gemaakt en telkens in deze nota aangevuld wanneer een situatie daarom vraagt⁴. Daarom is dit onderdeel van de nota dynamisch.

Dit is van toepassing op het strandgebied. De bebouwing op het strand heeft een duidelijk eigen karakter (denk aan een strandpaviljoen) waardoor specifieke criteria voor dit gebied noodzakelijk zijn.

Gebieden die (her)ontwikkeld (gaan) worden, vragen ook om specifieke kaders. Een ontwerp voor nieuwbouw in deze gebieden moet voldoen aan de algemene welstandscriteria. De omgeving is in deze gebieden echter niet de huidige omgeving, maar het toekomstige eindbeeld. Het eindbeeld kan worden beschreven in een beeldkwaliteitsplan. Een beeldkwaliteitsplan wordt door het college vastgesteld, is geen onderdeel van deze nota, maar functioneert bij de toepassing van deze nota als de te verwachten ontwikkeling van de omgeving.

⁴ Na goedkeuring van de gemeenteraad.

2.3.1 Strandgebied

Den Haag bevindt zich in de unieke positie dat een deel van de stadsgrens wordt gevormd door de zee. Op de grens van land en water bevindt zich een gebied dat enerzijds de stad tegen het water beschermt, anderzijds een verlengstuk van de stad is.

Deze twee functies maken het strand tot een bijzonder gebied. De bebouwing van de stad ligt achter de duinen of stopt met een boulevard. Het strand kent een specifiek soort bebouwing, met een eigen karakter, herkenbaar als strandbebouwing. Horeca- en sportpaviljoens en posten van hulpdiensten bepalen het uiterlijk van het strand. In het verleden werd alle bebouwing in de wintermaanden gedemonteerd en opgeslagen. Dit seizoensgebonden karakter van strandbebouwing heeft geleid tot een typische strandarchitectuur met een tijdelijke uitstraling van ontwerp en gebruikte materialen. Het uiterlijk van het strand is daardoor niet te vergelijken met dat van andere stadsdelen.

Om het unieke karakter van het strand te behouden en de kwaliteit van de strandbebouwing op een hoger niveau te tillen, is een deel van het strandgebied recentelijk vernieuwd. De vernieuwingsplannen betreffen o.a. de situering, oriëntatie en uitstraling van de strandpaviljoens. In dit kader is voor het uiterlijk van alle bouwwerken op het strand een aantal nieuwe criteria opgesteld. Deze criteria gelden zowel voor seizoensgebonden strandbebouwing als voor de bebouwing die permanent op het strand staat.

Voor nieuwbouw in het strandgebied, zoals begrensd op het bovenstaande kaartfragment, gelden naast de algemene welstandscriteria de volgende gebiedsspecifieke criteria:

- de hoofdfuncties van strandbebouwing bevinden zich in één enkel volume, d.w.z. in één gebouw;
- strandbebouwing is alzijdig ontworpen, d.w.z. gericht naar de open ruimte rondom;
- strandbebouwing is transparant ontworpen, d.w.z. open naar de omgeving en waar het gebruik van het interieur dit toelaat;
- het dak van strandbebouwing is ontworpen als een vijfde gevel, d.w.z. dat het dak in vormgeving en materiaalgebruik een geheel vormt met de gevels. Installaties worden waar mogelijk intern geplaatst;
- strandbebouwing sluit in architectonische uitwerking en materiaalgebruik aan bij de typologie van een strandpaviljoen;

- terraselementen zoals terrasschermen en zonneboxen sluiten in vormgeving en materiaalgebruik aan bij strandbebouwing;
- een terrasafscheiding is vanaf maximaal 800 mm hoogte transparant.

Om de toepassing van de nieuwe criteria te faciliteren, heeft de gemeente bovenstaande criteria uitgewerkt tot een beeldkwaliteitsplan. In het beeldkwaliteitsplan wordt een eindbeeld gepresenteerd, dat bij de toepassing van deze criteria functioneert als de te verwachten ontwikkeling van de omgeving.

3 Welstandsvrij

De gemeente heeft de mogelijkheid een aantal locaties welstandsvrij te verklaren. Op deze locaties zijn de algemene en specifieke welstandscriteria niet (meer) van toepassing. Dit betekent dat bouwaanvragen in deze gebieden tijdens de vergunningsprocedure niet aan de Welstandsnota worden getoetst. Wél kan de gemeente, indien de excessencriteria in deze nota expliciet van toepassing worden verklaard, achteraf eventuele buitensporigheden aanpakken (zie hoofdstuk 4 voor de excessenregeling).

3.1 Gesloten binnengebieden buiten beschermd stadsgezicht

Bouwwerken in gesloten binnengebieden buiten rijks- en gemeentelijk beschermde stadsgezichten zijn welstandsvrij⁵.

3.2 Nieuwbouwkavels

In het kader van het project *Kleinschalig Opdrachtgeverschap* geeft de gemeente sinds 2012 bouwkavels met 'minimale bouwregels' uit aan particulieren. De nieuwbouwkavels die deel uitmaken van dit project - met uitzondering van locaties in beschermd stadsgezichten - zijn in beginsel welstandsvrij. Wél heeft de gemeente zogenaamde kavelpaspoorten⁶ opgesteld waarin de bouwopgave met bouwregels per kavel wordt beschreven. De ambitie is een continue afzet van kavels voor kleinschalig opdrachtgeverschap, waarvoor jaarlijks nieuwe locaties kunnen worden aangewezen. Die locaties en kavels kunnen worden toegevoegd aan deze nota⁷. Daarom is dit onderdeel van de nota dynamisch.

De excessenregeling, waarmee kan worden opgetreden tegen buitensporigheden, is wel van toepassing (zie hoofdstuk 4 voor de excessenregeling).

De locaties met welstandsvrije nieuwbouwkavels zijn hierna opgesomd en op kaartfragmenten weergegeven.

⁵ Besloten door de raad in 2004 (RIS112557).

⁶ Kavelpaspoorten bevatten de regels die de gemeente aan de ontwikkeling van een specifieke kavel stelt en zijn bij de gemeente opvraagbaar.

⁷ Aanwijzing van welstandsvrije gebieden gebeurt door middel van een raadsbesluit over een partiële wijziging van deze nota.

Acaciastraat

Beetsstraat

Boomaweg

Bosweide

Cannenburglaan

Erasmushove

Escamplaan

Fregatsingel

Gele Lis

Goudsmidsgaarde

Isabellaland

Jacob Catsstraat

Schapenatjesduin

Laakhaven West - blok A

Laakhaven West - blok B

Laakhaven West - spoorstrook

Laakhaven West - blok C

Loosduinseweg

Mient

Petroleumhaven

Tomatenlaan, kavels 1 tot en met 5

Tomatenlaan, kavels 6 tot en met 10

Trekvlizone

Uithofslaan fase 1

Uithofslaan fase 2

Van Dijkstraat

Veenweg

Viljoenplantsoen

Wapserveenstraat

Ypenburg Deelplan 20

4 Excessenregeling

Voor het uiterlijk en de plaatsing van een bestaand bouwwerk of een ingreep aan een bestaand bouwwerk⁸ - vergund of vergunningvrij gerealiseerd - gelden minimale kwaliteitseisen. Wanneer geconstateerd wordt dat een bestaand bouwwerk of ingreep daaraan in ernstige mate in strijd is met redelijke eisen van welstand, d.w.z. een ernstige aantasting van de ruimtelijke en architectonische kwaliteit van de stad is, kan het college repressief optreden. De eigenaar of gebruiker van het bouwwerk zal worden aangeschreven om de ernstige aantasting ongedaan te maken.

Een bestaand bouwwerk of een ingreep daaraan - vergund of vergunningvrij gerealiseerd - is in ernstige mate in strijd met redelijke eisen van welstand, wanneer sprake is van een exces of een buitensporigheid in het uiterlijk en/of de plaatsing daarvan. In het algemeen zal dit voor deskundigen én niet-deskundigen duidelijk zijn.

Van een exces is in ieder geval sprake bij *een grove inbreuk op wat in de omgeving gebruikelijk is*. Meer specifiek bij:

- een ernstige aantasting van de architectonische karakteristieken van een bouwwerk en/of zijn omgeving;
- gebruik van kwalitatief zeer laagwaardige materialen, op zichzelf of ten opzichte van een bouwwerk en/of zijn omgeving;
- gebruik van felle of sterk contrasterende kleuren die een bouwwerk en/of zijn omgeving in ernstige mate aantasten;
- ernstige verwaarlozing of beschadiging.

⁸ Bijvoorbeeld schilderwerk.

5 Juridische kaders

In deze nota is het beleid van de gemeente Den Haag met betrekking tot de ruimtelijke en architectonische kwaliteit van de stad vastgelegd. Met dit beleid wil Den Haag de aantrekkelijkheid van de bestaande stad in stand houden én verder ontwikkelen. De juridische basis van deze nota is beschreven en voorgeschreven in een aantal wetten en Haagse verordeningen.

5.1 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Woningwet

Twee wetten verplichten Den Haag om beleid met betrekking tot de ruimtelijke en architectonische kwaliteit van de stad te hebben. Dit zijn de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Woningwet. Op basis van deze wetten regisseert de gemeente het uiterlijk van de bestaande stad en van nieuwe ontwikkelingen:

- *De Wabo*
De Wabo stelt dat niet zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning mag worden gebouwd tenzij een omgevingsvergunning niet is vereist. Een omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk kan alleen verleend worden wanneer wordt voldaan aan een aantal voorwaarden. Een van de voorwaarden is dat het uiterlijk of de plaatsing van het bouwwerk voldoet aan redelijke eisen van welstand.
- *De Woningwet*
De Woningwet stelt dat de gemeente een nota moet vaststellen, waarin de criteria zijn opgenomen die worden toegepast bij de beoordeling of het uiterlijk en de plaatsing van een bouwwerk waarvoor een omgevingsvergunning wordt aangevraagd, voldoen aan redelijke eisen van welstand. Deze nota is de Welstandsnota.
Daarnaast stelt de Woningwet dat het uiterlijk van een bestaand bouwwerk - vergund of vergunningsvrij gerealiseerd - niet in ernstige strijd met redelijke eisen van welstand mag zijn. Ook de criteria die worden gehanteerd bij de beoordeling of het uiterlijk van een bestaand bouwwerk in ernstige mate in strijd is met redelijke eisen van welstand, moeten zijn beschreven in een door de gemeente vastgestelde nota. Deze criteria zijn opgenomen in de excessenregeling.

5.2 Monumentenwet en de Monumentenverordening

Naast de Wabo en de Woningwet die de mogelijkheid bieden het uiterlijk van de bestaande stad en van nieuwe ontwikkelingen te regisseren, kan de gemeente zich beroepen op de Monumentenwet en de Monumentenverordening om cultuurhistorisch waardevolle onderdelen van de stad te beschermen. Zowel individuele gebouwen als groepen gebouwen of gebieden kunnen vanwege hun schoonheid of wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde worden aangewezen als beschermd monument of als beschermd stadsgezicht.

- *Monumenten*
Het rijk en de gemeente kunnen bouwwerken in Den Haag aanwijzen als beschermd monument.

Voor iedere wijziging of toevoeging aan een rijks- of gemeentelijk monument is een omgevingsvergunning voor een monument vereist, waarbij beoordeeld wordt of de wijziging of toevoeging bijdraagt aan het behoud of de versterking van de architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden ervan. In bepaalde gevallen wordt daarnaast beoordeeld of de wijziging of toevoeging voldoet aan redelijke eisen van welstand.

o *Beschermde stadsgezichten*

Het rijk en de gemeente Den Haag kunnen gebieden in Den Haag aanwijzen als beschermd stadsgezicht. Anders dan bij de aanwijzing van een individueel gebouw als beschermd monument, wordt in een beschermd stadsgezicht de ruimtelijke kwaliteit van het gebied als geheel, de zogenaamde ensemblewaarde, beschermd. Een bouwwerk in een rijks- of gemeentelijk beschermd stadsgezicht dient te leiden tot het behoud of de versterking van de architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden van het gebied. Deze waarden worden beschreven in de toelichting bij de aanwijzing van het gebied als beschermd stadsgezicht. Zij kunnen niet alleen betrekking hebben op bijvoorbeeld een karakteristiek stratenpatroon, maar ook op het uiterlijk van de bebouwing of de openbare ruimte, bijvoorbeeld op een veel voorkomende architectuurstijl of een bijzonder gebruik van materialen.

5.3 Geldigheid criteria

In deze nota zijn de criteria opgenomen waaraan het uiterlijk en de plaatsing van een te bouwen bouwwerk en het uiterlijk van een bestaand bouwwerk moeten voldoen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met het Besluit omgevingsrecht (Bor) stelt wanneer voor een bouwwerk een omgevingsvergunning is vereist. De in deze nota opgenomen criteria voor te bouwen bouwwerken gelden alleen wanneer voor het bouwwerk een omgevingsvergunning is vereist, met uitzondering van de criteria uit de excessenregeling. Deze criteria voor bestaande bouwwerken gelden voor alle bestaande bouwwerken.

6 Slotbepalingen

6.1 Mogelijkheid tot afwijken van het beleid

De in deze Welstandsnota opgenomen criteria zijn zogenaamde beleidsregels. Dit betekent dat er gemotiveerd van kan worden afgeweken. Zowel de initiatiefnemers van een bouwwerk als de gemeente Den Haag kunnen redenen zien waarom een bouwwerk dat afwijkt van de in deze nota genoemde redelijke eisen van welstand, toch bijdraagt aan de ruimtelijke en architectonische kwaliteit van de stad.

6.2 Aanvullingen en aanpassingen van de achtergrondinformatie

De in de webapplicatie beschikbare achtergrondinformatie is geen onderdeel van de door de raad vastgestelde Welstandsnota. De achtergrondinformatie, zoals de beschrijvingen van de architectuurstijlen, is slechts een hulpmiddel voor de initiatiefnemer bij het toepassen van de in deze nota opgenomen welstandscriteria. De achtergrondinformatie kan telkens aangepast of aangevuld worden met actuele informatie die voor de initiatiefnemer relevant kan zijn.

6.3 Aanhaling

Deze nota kan worden aangehaald als Welstandsnota Den Haag 2017.

6.4 Inwerkingtreding

Deze Welstandsnota is door de gemeenteraad op [na vaststelling in te vullen] vastgesteld en is de dag na vaststelling in werking getreden.

6.5 Evaluatie

Deze nota wordt na drie jaar geëvalueerd.

7 Begrippenlijst

In deze nota worden onderstaande begrippen in deze nota als volgt toegepast.

Alzijdig

De gevels van een alzijdig gebouw zijn evenwaardig ontworpen en in het aanzien even relevant.

Architectonische eenheid

Een als architectonische eenheid ontworpen aaneengesloten rij gebouwen of ensemble van gebouwen.

Architectuur

De vormgeving van een gebouw of een onderdeel daarvan.

Architectuurstijl

De kenmerken van een groep gebouwen of onderdelen van gebouwen met een gelijke of vergelijkbare vormgeving, waardoor de groep zich onderscheidt van andere groepen.

Beeldkwaliteitsplan

Een document waarin voor een bepaald gebied de gewenste ruimtelijke kwaliteit in de vorm van een eindbeeld is vastgelegd.

Beschermd stadsgezicht

Een door het rijk of de gemeente Den Haag beschermd stadsgezicht.

Bouwwerk

Iets dat gebouwd wordt of gebouwd is, bijvoorbeeld een gebouw, een onderdeel van een gebouw of een toevoeging aan of bij een gebouw.

Dakbedekking

De zichtbare bekleding van een schuin of een plat dak.

Dakschild of dakvlak

Het voor-, zij- of achterdakschild van een individueel gebouw en van de architectonische eenheid waar het gebouw deel van uitmaakt.

Gebied

Een begrensde deel van de stad.

Gemeentelijk monument

Een zaak die van algemeen belang is voor de gemeente Den Haag wegens zijn schoonheid, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde, of een terrein dat van algemeen belang is voor de gemeente Den Haag wegens de aanwezigheid van een dergelijke zaak, door het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Den Haag aangewezen als beschermd monument.

Gemeentelijk beschermd stadsgezicht

Een groep van onroerende zaken, hieronder begrepen bomen, wegen, straten, pleinen en bruggen, grachten, vaarten, sloten en andere wateren, die een beeld vormen dat van algemeen belang is voor de gemeente Den Haag wegens de schoonheid of het karakter van het geheel; door de raad van de gemeente Den Haag aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Gevel of gevelvlak

De gevel van een individueel gebouw en de architectonische eenheid waar het gebouw deel van uitmaakt.

Kap

Het geheel van dakvlakken dat het dak vormt.

Monument

Een door het rijk of de gemeente Den Haag beschermd monument.

Nieuwbouw

Een geheel nieuw te bouwen gebouw of een transformatie van een gebouw, d.w.z. het zodanig wijzigen van een bestaand gebouw dat sprake is van een geheel nieuw uiterlijk.

Object

Een te bouwen bouwwerk in, aan op bij een bestaand gebouw.

Omgeving

De context van een bouwwerk, d.w.z. wat zich om het bouwwerk heen bevindt, van (een fragment van) de gevel tot het naastliggende bouwwerk, de straat of de wijk waarin het bouwwerk zich bevindt.

Ondergeschikt

Van minder belang.

Plaatsing

De positie van een bouwwerk ten opzichte van een ander bouwwerk of ten opzichte van de omgeving.

Rijksbeschermd stadsgezicht

Een groep van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde en in welke groep zich één of meer monumenten bevinden, door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Rijksmonument

Elke vóór ten minste vijftig jaar vervaardigde zaak die van algemeen belang is wegens zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde, of een terrein waarop een dergelijke zaak aanwezig is; door het rijk aangewezen als beschermd monument.

Samenhang

De afstemming tussen verschillende onderdelen van een bouwwerk, tussen verschillende bouwwerken en tussen een bouwwerk en zijn omgeving.

Straatprofiel

De dwarsdoorsnede tussen de bebouwing aan weerszijden van een straat, inclusief de hoogte van de bebouwing.

Uiterlijk

De vormgeving, materialen, detaillering en kleurstelling van een bouwwerk.

Wachtgevel

Een gevel die tijdelijk zichtbaar is, totdat er een bouwwerk tegenaan wordt geplaatst.

8 Colofon

Auteur:

Gemeente Den Haag

Dienst Stedelijke Ontwikkeling

Afdeling Monumentenzorg & Welstand

www.denhaag.nl/welstand

welstand@denhaag.nl

In samenwerking met:

Afdeling Stedenbouw & Planologie

Afdeling Juridische Zaken

Verantwoordelijk wethouder:

Joris Wijsmuller (Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid & Cultuur)